

likler, çocuk sevgisi, sanat ve meslek gayreti, siyasî çekişmeler, istibdat, taassup, aydın-halk-yönetici anlaşmazlığı, nesil ve kültür farklılıklarının doğurduğu sorunlar gibi temaları işledi. Şehâbeddin Süleyman, aynı zamanda Türkiye’de modern anlamdaki edebiyat tarihi çalışmalarının kurucusu sayılır. İdâdîlerin müfredatına edebiyat tarihi konulunca (1909) ders kitabı olarak onun yazdığı *Târîh-i Edebiyyât-ı Osmâniyye* kabul edildi. Hippolyte Taine ve Gustave Lanson metodundan faydalanarak kaleme aldığı bu kitabı geliştirerek sultanler için Mehmed Fuad’ın da (Köprülü) imzasıyla *Yeni Osmanlı Târîh-i Edebiyyâtı* adlı eseri yayımladı. Birlikte imza koydukları kitapta Köprülü’nün fazla bir katkısının olmadığı anlaşılmaktadır (Polat, *Şehâbettin Süleyman*, s. 118-119; *Mehmet Kaplan İçin*, s. 190-199).

Eserleri: *Rehber-i Erib-Kâmil: Bir Muallimin Şâkirdlerine Dersleri* (I-III, 1910, ilk iki cildi Brunot’dan tercüme ve adapte, III. cilt Türkçe parçalardan oluşan antolojidir); *Târîh-i Edebiyyât-ı Osmâniyye* (1910); *Nâmîk Kemal-Karabelâ Münasebetiyle* (1911; Nâmîk Kemal’ın eserini tenkit ederek onun tiyatro yazarı, romancı, tenkitçi ve şair sayılamayacağını ileri sürmektedir); *Sanat-ı Tahrîr ve Edebiyat* (1911); *Resimli Muktatafât* (I-III, 1911-1912, antoloji); *Meşrûtiyette Terbiye-i Etfâl* (1912, Mehmed Fuad ile birlikte); *Ma’lûmât-ı Edebiyye* (I-II, 1912-1913, Mehmed Fuad ile birlikte); *Osmanlılıkta Vâhime-i Mes’ûliyyet* (1913); *Abdülhak Hâmid: Hayatı ve Sanatkar* (1913); *Yeni Osmanlı Târîh-i Edebiyyâtı* (1914, Mehmed Fuad ile birlikte). **Tiyatroları:** *Fırtına* (1910); *Ben... Başkalı* (1911, Tahsin Nâhid ile birlikte); *Çıkmaz Sokak* (1911); *Kösem Sultan (Rübâb* dergisinde 1912’de kısmen tefrika edilen eser İnci Enginün tarafından yayımlanmıştır; Ankara 1990). Nurhan Şeşen tiyatroları üzerine mezuniyet tezi hazırlamıştır (bk. bibl.). Dergilerde hikâyeleri, mensureleri, edebî tenkitleri de bulunan Şehâbeddin Süleyman’ın fikrî ve edebî tercümelerinden sadece Emil Faquet’den *Aşk: Nesâyih-i Aşereden* adlı çevirisi basılmıştır (1911). Küçük hikâyeleriyle ilgi olarak da bir mezuniyet tezi yapılmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Şehabeddin Süleyman Bey”, *Nevsâl-i Millî*, İstanbul 1914, s. 149; a.mlf., *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara 1969, s. 29-56; *Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti Müsâmeresidir*, İstanbul 1917; Necatî Öztürk, *Şehabeddin Süleyman-Hayatı ve Eserleri*

(mezuniyet tezi, 1955), Türkiye Enstitüsü, nr. 366; Mehmet Öztürk, *Şehabeddin Süleyman’ın Küçük Hikâyeleri, Mensur Şiirleri ve Fantazileri* (mezuniyet tezi, 1967), İÜ Ed. Fak.; Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, İstanbul 1968-69, III, 1183-1189; Nurhan Şeşen, *Şehabeddin Süleyman’ın Tiyatroları* (mezuniyet tezi, 1969), İÜ Ed. Fak.; Bilge Ercilasun, “Şehabeddin Süleyman’ın Tenkid Görüşleri”, *Mehmet Kaplan’a Armağan*, İstanbul 1984, s. 117-143; Nazım H. Polat, *Şehabettin Süleyman*, Ankara 1987; a.mlf., “Fuad Köprülü ile Şehabettin Süleyman’ın Ortak Eserleri”, *Mehmet Kaplan İçin* (haz. Zeynep Kerman), Ankara 1988, s.189-199; a.mlf., “Şehabeddin Süleyman Gözüyle Namık Kemal”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 6, Sivas 1998, s. 7-22; Selâhattin Enis [Atabeyoğlu], “Son Ölen Altı Şair”, *Kaplan*, sy. 1, İstanbul 1335/1919, s. 6; sy. 2 (1335/1919), s. 4-6. NAZIM H. POLAT

ŞEHÂDET

(bk. KELİME-i TEVHİD; ŞAHİT; ŞEHİD).

ŞEHÂDET ÂLEMİ

(عالم الشهادة)

Duyularla idrak edilen varlıklar dünyası anlamında bir terim.

Sözlükte “kesinlik derecesinde haber vermek; bir yerde hazır bulunmak” anlamlarında masdar, “tanıklık yapma; duyularla algılanan şey” mânalarında isim şeklinde kullanılan **şehâdet** ile **âlem** (yaratıcısının varlığına alâmet teşkil eden şey) kelimelerinden oluşan **şehâdet âlemi** (âlemü’ş-şehâde) “duyularla idrak edilen her şey” demektir (*Lisânü’l-Arab*, “alm”, “şhd” md.leri). Kur’an-ı Kerim’de “âlimü’l-gaybi ve’ş-şehâde” (duyuların idrakini aşan ve aşmayan şeyleri bilen [Allah]) ifadesiyle on yerde geçmektedir (M. F. Abdülbâki, *el-Mu’cem*, “şhd” md.). Bu terkipte **şehâdet gaybın** karşıtı olarak kullanılırken âlem kelimesi yer almamakta, buna karşılık ilâhî ilmin taalluk alanı gayb ve şehâdet şeklinde iki kısma ayrılmakta, dolayısıyla iki farklı âlemin bulunduğu işaret edilmektedir. Yine Kur’an’da “yevmün meşhûd” (her şeyin apaçık ortaya konacağı gün) (Hûd 11/103), Allah hakkında “şâhid” (hazır bulunan, tanıklık eden), yaratıklar için “meşhûd” (hazır bulunduran) (el-Burûc 85/3) tabirleri yer almaktadır. Cenâb-ı Hak, ilminin bâtınî varlıklara taalluk etmesi bakımından habîr diye nitelendirildiği gibi zâhîrî varlıklara taalluk etmesi açısından şehîd olarak nitelendirilmiştir. Kur’an’da şehâdet-gayb karşılığında “mülk-melekût, halk-emr” kelimeleri de zikredilmektedir. Şehâdet ve gayb

kelimeleri hadislerde birbirinin alternatifi şeklinde yer almaktadır (*Müsned*, IV, 264; Nesâî, “Sehv”, 62). Ayrıca Kur’an’da olduğu gibi hadislerde de “âlimü’l-gaybi ve’ş-şehâde” ifadesi sıkça geçmektedir (Wensinck, *el-Mu’cem*, “Şehâdet” md.).

Kelâm ilminde şehâdet âlemi-gayb âlemi ilişkisi önemli bazı konuların açıklanmasında başvurulan bir ilke konumundadır. Kur’an-ı Kerim’de akaidin temel esasını teşkil eden Allah’ın varlığı, ayrıca ceza ve mükâfat günü olan âhiretin mutlaka gerçekleşeceği gibi konular hakkında şehâdet âleminin yani tabiatın kuruluş ve işleyişindeki fevkalâdelikle istidlâl edilir. İsbât-ı vâcib için kullanılan hudûs, gaye ve nizam delilleri ayrıca İslâm filozoflarının tercih ettiği imkân delili Kur’an’da “semâvât ve arz” diye ifade edilen tabiatın müşahedesine dayanır, böylece şehâdet âleminin duyu ötesi olan yaratıcının varlığına geçilir. Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, duyulur âlemin duyu ötesi için delil teşkil etmesi ilkesini öne sürerek âlemin kadîm olduğunu söyleyenleri eleştirmiş, buradaki delâletin şâhidle gâibin birbirinin aynı veya benzeri oluşuna değil onların mevcudiyetine, kısmen de bazı niteliklerine yönelik olabileceğini belirtmiştir. Böylece materyalistlerin değişikliğe uğramayacağını zannettikleri madde âleminin kadîm olduğu şeklindeki görüşlerini çürütmüş, yaratıcıyla yaratılanlar arasındaki ilişkinin (delâlet) benzerlik veya denklik değil yaratılanların her yönden ihtiyaç içinde olması, yaratıcının ise bundan münezze bulunması (zıtlık, hilâf) esasına dayandığını ispat etmiştir (*Kitâbü’t-Tevhîd*, s. 47-50). İslâm tarihinde az sayıdaki Müşebbihe mensupları da Allah’ın bazı sıfatlarını (sifât-ı haberiyye) beşerî sıfatlarına benzeterek şehâdet ve gayb âlemleri arasındaki delâlette hataya düşmüştür.

İslâm filozofları eski Yunan düşüncesinden etkilenip âlemi ulvî ve süffî şeklinde ikiye ayırmış, ay dahil olmak üzere felekler ve akıllardan teşekkül eden ulvî âlemin kuruluş ve işleyişini kadîm diye nitelendirmiş, arzdan ibaret bulunan, oluş ve bozuluşa mâruz kalan ay altı âleminin ise fânî olduğunu ileri sürmüştür. Akaid ve kelâm âlimleri, “kıyâsü’l-gâib ale’ş-şâhid” ilkesi çerçevesinde düşünerek ve Kur’an’ın beyanlarına dayanarak söz konusu âlemin de arzdekine benzer maddelerden meydana gelebileceğini ve onun da mutlaka fânî olduğunu söylemiştir. İlmî araştırmalar sonunda ayla birlikte diğer gezegen ve yıldızlar hakkında elde edilen bilgiler kelâm âlimlerini haklı çıkarmıştır.

Kur'ân-ı Kerim'de, ilâhî dinlerin birey ve toplum açısından büyük önem verdiği âhiretin varlığını ispat sadedinde şehâdet âlemindeki oluşumlardan, insan neslinin üreme biçiminden çok sayıda örnek verilir, böylece şehâdet âleminde duyu ötesi âleme geçilir: "Biz ilk yaratma sırasında acz emâresi mi gösterdik? Hayır, hakikat şu ki bazı insanlar yeni yaratma hususunda zihin karışıklığı içindedir" (Kâf 50/15). Bazı âlimler, şehâdet âlemiyle gayb âlemi arasında bağ kuramayarak kabir azabının mümkün olmayacağını ileri sürmüştür. Ancak âlimlerin büyük çoğunluğu kabir azabının hak ve gerçek olduğunu söylemiş, ölüye ilâhî rahmet veya azabı hissedecek derecede ruhanî ve cismanî bir hayatîyetin verileceğini kabul etmiştir. Nitekim canlıların temel varlığını meydana getiren hücre ve gen alanındaki bilimsel gelişmeler çoğunluğun haklılığını ortaya koymaktadır (bk. ACBÜ'z-ZE-NEB). Şehâdet âlemi-gayb âlemi ilişkisinin, İslâm filozofları tarafından kabul edilmeden haşr-ı cismânî meselesine ve nasrlarda cennetle ilgili bazı tasvirlerin yorumlanıp anlaşılmasına ışık tutması da mümkündür (bk. CENNET [Tasvirî]; HAŞİR).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 264; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd* (nşr. Bekir Topaloğlu – Muhammed Aruçi), Ankara 1423/2003, s. 47-50; M. Emin Erişirgil, *Felsefeye Başlangıç*, İstanbul 1950, s. 71-81; Osman b. Cum'a Damîriyye, *Âlemü'l-gayb ve's-şehâde fi't-taşavvuri'l-İslâmî*, Cidde 1410/1989, s. 9-10, 15.

İLYAS ÇELEBİ

ŞEHBÂL

(شهبال)

1909-1914 yılları arasında yayımlanan magazin ve fikir dergisi.

1 Mart 1325 – 1 Temmuz 1330 (14 Mart 1909 – 14 Temmuz 1914) tarihleri arasında 100 sayısı çıkan derginin sahibi ve sorumlusu müdürü Hüseyin Sadeddin'dir (Arel). Yayımları, başlık altında on beş günde bir diye belirtilmişse de on altı sayısı İtalya'da hazırlanan fotoğraf baskı kalıplarının ve Avrupa ülkelerinden temin edilen kâğıdın zamanında gelmemesi veya Arel'in görevli olarak Avrupa'da bulunması sebebiyle gecikmelerle çıkabilmiştir. İdarî müdürü Jak Saya Balyan'dır.

Yayın ilkeleri "nefâset, nezâket, nezâhet, ciddiyet, bî-teraflık ve müfittlik" şeklinde özetlenen dergide (nr. 16, s. 306) sosyal hayatın hemen her yönüne ilgi göster-

ilmiştir. İlk sayıda açıklandığı üzere ("Şehbâl'in Programı", s. 2) "Zübde-i Siyâsiyye, Atf-ı Nazar (siyasî olaylar ve yorumlar), Hanımlar İçin, Menâkıb-ı Mûsikîyye, İçtimâ-iyyât-ı Mûsikîyye, Felsefe, Musâhabe-i Fenîyye, İlimler ile Fenler, Vesâik ve Hakâyik (icatlar ve keşifler), Sanâyi-i Nefîse (resim, heykel, mimari), Fekâhet (mizah), Matbuat Âleminde (yeni gazete ve dergiler), Her Şeyden (sağlık, spor, moda, makyaj vb.), Hikmet Çiçekleri (Doğu ve Batı felsefesinden), Şikeste Fâideler (dikiş, nakış ve ev işleri), Unutulmuş Yazılar (eski edebiyatçıların metinleri), Kitaplar ve Muharrirler (yeni yayınlar hakkında tenkit ve bibliyografya), Telhîs-i Resâil (Alman, Fransız, İngiliz ve Amerikan dergilerinden seçmeler), Musâhabe-i Edebiyye, Mûbâhase-i Lisânîyye" gibi başlıklar altında sütunlar açılmış, savaşımlardan dantel işlemlerine kadar hemen her konu dergide yer almıştır. Derginin en önemli özelliği her türlü olaya ve duruma ait sayfalarında yer alan ve sayısı 3500'e yaklaşan fotoğraflardır. Başta Trablusgarp ve Balkan savaşlarıyla ilgili görüntüler olmak üzere Osmanlı veya yabancı devlet adamları, mûsikîşinas, ressam, öğretmen, mühendis, kimyager gibi meslek sahiplerinden okuyuculara kadar pek çok kimsenin fotoğrafı ile cami, çeşme, köprü, kütüphane, gemi, meşhur ressamın tabloları, şehir manzaraları, çeşitli ülkelerdeki yaşayışı gösteren manzaralar, dikiş nakış ve ev işleri gibi

alanlarda fotoğraflar en nefis şekilde basılmıştır.

Bu görsel malzeme zenginliğiyle birlikte Şehbâl edebî, fikrî ve kültürel faaliyetler bakımından da yüksek düzeyli bir dergidir. Şiir, hikâye, tiyatro metinleriyle Doğu ve Batı edebiyatlarından tercüme yayınlanmıştır. Halide Edip (Adivar), Salime Servet Seyfi (Seyfioğlu), Nigâr Hanım, Fatma Aliye, Prenses Kadriye Hüseyin, Ayşe Bedîa gibi kadın yazarlar yanında İzzet Melih (Devrim), Ali Rıza Seyfi (Seyfioğlu) ve daha başkalarının kadınlık hayatıyla ilgili yazılarıyla Bedî Mensî (Hüseyin Sadeddin Arel), Rauf Yektâ ve Ahmed Yektâ'nın mûsikîye, Ahmed Refik'in (Altınay) tarihe, Filibeli Şehbenderzâde Ahmed Hilmi'nin felsefeye, Rusçuklu Hakkı ve Galip Atâ'nın (Ataç) sağlığa, Selim Sırrı'nın (Tarcan) spora, Hüseyin Sadeddin, Süleyman Nazif ve Keçecizâde İzzet Fuad'ın dil konularına, Enis Behiç'in (Koryürek) mûsikî usullerinden istifadeyle yeni vezinler icadına, Şehâbeddin Süleyman, Raif Necdet (Kestelli), Cenab Şahabeddin, Celâl Nuri (İleri), Mustafa Halûk, Bedii Nuri'nin çeşitli sanat meselelerine, Mehmed Rauf'un İngiliz edebiyatına dair yazıları önemli edebiyat ve fikir metinleridir. Ayrıca Abdülhak Hâmid'in (Tarhan) *Garâm*'ı, Mehmet Enisi'nin (Yalkı) *Solmuş Çiçekler*'i ve İzzet Melih'in (Devrim) *Tezat*'ı tefrika edilmiş, aralarında Halit Ziya'nın (Uşaklıgil) çocukluk hatıraları, Abdullah Cevdet'in *Romeo ve Juliet*'i, Halil Nihat'ın (Boztepe) tercümelemi, Feyzullah Sacit'in (Ülkü) "Paris Mektupları"nın bulunduğu yazı serileri yayımlanmıştır. Ramazan (nr. 11), asker (nr. 24) özel sayılarıyla Balkan savaşları sırasında Avrupa'da Türkler'i savunan Pierre Loti hakkında altmış iki aydının katıldığı bir anketin de yer aldığı Pierre Loti (nr. 81) özel sayısı çıkarılmıştır.

Abdullah Cevdet, Faik Âli (Ozansoy), Fali Rıfık (Atay), Halil Ethem (Eldem), Yunus Nadi (Abaloğlu), Abdurrahman Şeref, Abdülfeyyaz Tevfik (Yergök), Abdülhak Hayri, Abdülhak Adnan (Adivar), Ferik Ahmed Muhtar Paşa, Ahmed Râsim, Ali Canip (Yöntem), Ali Ekrem (Bolayır), Ali Sami (Yen), Ali Haydar Emir (Alpagot), Selâhattin Enis (Atabeyoğlu), İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Saffet Ürfi (Betin), Halil Nihat (Boztepe), Halit Fahri (Ozansoy), İsmail Hamî (Danişmend), Muhsin Ertuğrul, Hayrettin Nedim (Göçen), Hıfzı Tevfik (Gönensay), İbrahim Alâeddin (Gövsâ), Hüseyin Arif, Kâmuran Sırrı, Mithat Cemal (Kuntay), Nazmi Ziya (Güran), Rıza Nur, Orhan Seyfi (Orhon), Reşit Süreyya (Gürsey),

Şehbâl'in 1 Mart 1325 tarihli birinci sayısının kapak sayfası

